

ÁZ URBÉRISÉG ELSŐ RENDEZÉSE 1725-BEN TOLNAMEGYE ÁLTAI.

Ismeretes, hogy a jobbágy jogait és kötelezettségeit első sorban a földesur akarata szabályozta s hogy a kettő közti viszonyt csak a Mária Theresia urbériuma határozta meg véglegesen s tette állandóvá.

Annál meglepőbb és fontosabb az alábbi szabályzat, amely majdnem egy félszázaddal előbb, bár nem az egész országra kihatólag, de mégis egy egész vármegyében az urbériséget általánosan rendezte.

Tudtunkra ez az első és egyetlen kísérlet, e téren, s annak dicsősége Tolnavármegyét illeti, mely ezen szabályzatot az 1725. évi november 6-án Szekszárdon tartott közgyűlésében az ugynevezett árendás jobbágyokra nézve kidolgoztatta. Annál érdekesebb volna tehát ismerni azokat konkrét körülményeket, amelyek a vármegyét e szabályzat kidolgozására indították, nemkülönbán keresztülvitelét a gyakorlatban stb. — de erre már csak Tolnavármegye levéltárának adatai nyújthatnának fölvilágosítást.

Urbarii per I. Comitatum Tolnensem elaborati tenor talis est:

Anno Domini 1725. Die 6 mensis novembris sub continuata Generali Congregatione I. hujusce Comitatus Tolnensis in oppido Szekszard celebrata, elaboratum est urbarium respectu Incolarum similium, qui alias Arendatitii vocitabantur, salvo nihilominus jure Dominali, itaque:

Primo: Minden gazda, az kinek vagyon vonyós marhája, egy pár vonyós marhátul tartozni fog esztendőnként egy tallért fizetni, akár ló akar ökör legyen, hat darabig; marhátlan pedig aki tudniillik: maga házában lakik egy forintot, zsellér vagyis ridég ember, ki másnál lakik den. 50 idest ötven pénzt.

Secundo: Minden gazda, kinek maga ekéje jár, tartozni fog az urnak esztendőt által szekerevel szolgálni tizenkét nap, akinek pedig csak két marhája volna, az olyatinnal összefogván hasonló szolgálatot terni tartoznak; ugyanaz marhátlan emberek is, az kik tudniillik már fölleb megnevezettek, hasonlóképpen tizenkét napi számra köteleztetnek, ezenkívül:

Tertio: Az marhás gazdák obligáltatnak ugarra, keverésre, és vető

szántásra is, ugyan tavaszra is egy-egy napi szántással úgy, hogy kinek ekéje legyen maga, két marhájuk pedig összefogván viszik véghez azon munkát.

Quarto: Ezenkívül minden gazda, akár marhás, akár marhátlan, úgy a zsellér is egy-egy baglyára való szénát fog az uraság számára kaszálni, és takarítani, s azt közönségesen kazalba össze is hordani. Ugyan

Quinto: Minden gazda egy hosszabb utat maga ura akarattya szerint tartozni fog tenni, olyat, vagy tudniillik mint Paks Budához, Gyórhöz; ezen kívül:

Sexto: Eddig való, és szokásban vett mindennemű prokreációbul kilenczedet, vagy is tizedet igazán kiadni, azt összehordani, szemül aztat odavinni, ahová az uraság kívánni fogja, tudniillik veremben, vagy granariumhoz, úgy a majorság [gabonáját is összehordani, s vinni obligálatnak.

Octavo: Az korcsma és mézárszék fél esztendeig engedtetett az lakosoknak oly conditió alatt mindazáltal, hogy azalatt is a fél esztendő alatt: a sör és pálinka árultatást az uraság maga számára fogja folytatni, ha pedig a helységnek fog tetszeni azalatt sört és pálinkát árultathat, a marhanyelv pedig az uraságnak jár.

Nono: Ha ezeken kívül az uraság, más munkát kíván végbenvitetni, az ollyatin munka censusban imputáltatik.

Decimo: Senki az uraság hire nélkül, akár minémű jószágot ne merészellen eladni, jószága elvesztése alatt. Actum Anno die et loco quibus supra.

Másolata az orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában az 1740. évi urbariális iratok között. ab.